

Το έμβασμα του Ελλησπόντου με τις παράλιες πολιτείες της Σητού, Αβύδου, Δαρδανελλίων, Καλλιπόλεως και την Προποντίδα με την Κωνσταντινούπολη στο βάθος, σε λιτό χαρακτικό του 17ου αιώνα. (Γεννάδειος Βιβλιοθήκη).

Στις Θρακικές πλευρές

Αιγιαλοί και καστροπολιτείες συντροφεύουν τον ταξιδιώτη στο δρόμο για την Κωνσταντινούπολη

Η φιλαρμονική «Ορφεύς» του Αναγνωστηρίου της Βυσάνθης, υπό τη διεύθυνση του Λουκιανού Καβαβιά. Καρτ-ποστάλ του 1910.

ΤΗΝ ΞΑΝΘΟΠΡΑΣΙΝΗ μονοτονία του απέραντου θρακιώτικου κάμπου και την γαλήνια γραμμή των δυτικών ακτών της Προποντίδας διακόπτει ξαφνικά ο όγκος του Ιερού Ορους, που κατηφορίζει απότομα και βυθίζεται στη θάλασσα του Μαρμαρά.

Ο παραλιακός δρόμος, τμήμα της αρχαίας Βασιλικής λεγομένης οδού, τον παρακάμπτει κι αφήνοντας τη θάλασσα αριστερά, ανηφορίζει μεσόγεια προς τα Μάλγαρα και την Κεσσάνη, να διασχίσει την κοιλάδα του Εβρου· που παλαιά, πλωτός από την Αίνο μέχρι την Φιλιππούπολη, συνέδεε τον αιγιακό κόσμο της θάλασσας με τον εύφορο ενδοθρακικό χώρο.

Κάτω από τη σκιά του Ορους κι απέναντι των κορυφογραμμών της Μαρμαροννήσου, άποικοι της Σάμου ίδρυσαν τον 6ο π.Χ. αιώνα τη Βυσάνθη, πολιτεία ευλίμενη κι ευλογημένη, που σε μετεγενέστερα χρόνια έμελλε να μετονομασθεί σε Ραιδεστό και σήμερα Tekirdag, το εμπορικότερο σίγουρα θρακικό λιμάνι των Τούρκων επί της Προποντίδος.

Λίγες μόλις δεκαετίες πριν, απότομοι κρημνοί υποδέχονταν τα

πλοία, που ήταν υποχρεωμένα να αράζουν στη μακρύτερη ξύλινη αποβάθρα, σκάλα που εισχωρούσε σε μεγάλο βάθος στη ρηχή εδώ θάλασσα. Από αυτή γενόταν κυρίως η πυκνή εμπορική επικοινωνία της πολιτείας με τον έξω κόσμο. Από εδώ φορτώνονταν τα χιλιάδες ζώα και τα παντοία προϊόντα της θρακικής ενδοχώρας. Οι περίπου δέκα χιλιάδες Έλληνες του τόπου, δραστήριοι και εργατικοί, κρατούσαν σχεδόν προνομιακά το διακομιστικό εμπόριο με τα γειτονικά δυτικά κράτη.

Ρευματοκρατόρισα

Στις παρυφές των παράλιων κρημών δέσποζαν τότε τα ογκώδη κτίρια των ελληνικών εκπαιδευτηρίων: τα Θεοδωρίδεια της Σχολής αρρένων και το Γεωργιάδειον Παρθεναγωγείο. Δίπλα τους φάνταζε το πορφυρόχρωμο νεοκλασικό κτίσμα του Αναγνωστηρίου της Βισάνθης με όλον εκείνο τον εκλεκτικιστικό διάκοσμο που το χαρακτήριζε. Παράπερα, στη δυτική άκρη του Φραγκομαχαλά δέσποζε και η Παναγία η Ρευματοκρατόρισα, πολιούχος της άλλοτε περιτειχισμένης πολιτείας, που ορθωμένη επάνω στις επάλξεις της είχε, κατά την παράδοση, καταπνίξει στο ρεύμα παραρρέοντος ποταμού αψυγούς τις στρατιές Βαρβάρων πολιορκητών.

Σήμερα, που όλα έχουν εξελιχθεί ραγδαία, οι εκτεταμένες επιχωματώσεις με τον φαρδύ παραλιακό ασφαλτόδρομο και τις λιμενικές εγκαταστάσεις, έχουν αλλάξει τελείως, το τοπίο. Το μπετόν έχει εισχωρήσει ανάμεσα στα ξύλινα αρχοντοκόνακια που πέσαν ένα ένα και μόλις πρόσφατα (1993) τόλμησαν την αναστήλωση του ρημαγμένου κτιρίου της Βισάνθης. Από την εκκλησία όμως της Πολιούχου Ρευματοκρατόρισσας δεν απόμεινε τίποτα: της έχει σοφά αφαιρεθεί κάθε διακριτικό σημείο του άλλοτε προορισμού της και μόνο οι τάφοι κάποιων Ούγγρων ευγενών, θαμμένων άλλοτε στον περίβολο της, έχουν διαμορφωθεί σε χώρο μουσειακό. Το θαυματουργό της εικόνισμα που διέσωσαν οι κάτοικοι στην έξοδό τους, βρήκε καταφύγιο στη βασιλική της Αχειροποιήτου στη Θεσσαλονίκη.

Αιγιαλοί και καστροπολιτείες

Απέραντες αμπελόφυτες εκτάσεις ένθεν και ένθεν του ασφαλτοδρόμου και σταχοκαλλιέργειες κεντημένες με ηλιοτρόπια, συντρόφευαν ως χθες τον ταξιδιώτη ανατολικά της Ραιδεστού, στο δρόμο του προς την Κωνσταντινούπολη. Παλαιά, περιτειχισμένες κωμοπόλεις και πύργοι ερμυνοί ορθώνονταν κατά διαστήματα, σ' όλο το μήκος της βασιλικής οδού που ελισσόταν παραλιακά, ακολουθώντας σ' όλα της τα σκιρτήματα την ατελείωτη αμμουδερή γραμμή των ασπρογάλαζων αιγιαλών της Προποντίδας.

Αυτοί ήταν οι «εν τη χώρα Βυζαντίου Πύργοι», τα τελευταία αμυντικά, οχυρά των Παλαιολόγων, στα οποία, κατά τα γραφόμενα του Χαλκοκονδύλη, είχαν καταφύγει περί-

Αργυρός δίσκος «κτήμα της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου Καλλιουπόλεως» κατά το 1852. (Μουσείο Μπενάκη).

τρομοι οι εγκάτοικοι των αγρών και της υπαίθρου, όταν φάνηκε στο βάθος ο κουρνιαχτός που ξεσήκωναν οι απειράριθμες στρατιές των Οθωμανών.

Δέκα μόλις μέρες χρειάστηκε ο νεαρός Σουλτάνος για να διαβεί τον Θρακικό κόλπο, σέρνοντας κι όλες εκείνες τις βαριές πολιορκητικές μηχανές και τα τεράστια κανόνια που τού 'φτιαξε ο Ορβανός. Στο πέρασμά του, ο συρφετός που ακολουθούσε, λεηλάτησε από τις πρώτες την Ηράκλεια και τα προάστιά της.

Αποικία των Σαμίων και η Ηράκλεια, περίπου ενενήντα μίλια ανατολικά της Ραιδεστού, γνωστή στους αρχαίους χρόνους ως Πέρινθος, κτισμένη προνομιακά στο τρίστυλο των μεγάλων δρόμων που ένωναν το Βυζάντιο με την Αίνο και τη Φιλιππούπολη, αναδείχτηκε σύντομα σε μια από τις εμπορικότερες και πλουσιότερες πόλεις της Θράκης.

Στα χρόνια των Γραικορωμαίων πολιούχος και προστάτης της περιτειχισμένης πολιτείας, που είχε πρώιμα σ' αυτήν εισαχθεί ο χριστιανισμός, ήταν ο Άγιος Γεώργιος ο Αράπης. Μάταια σήμερα ο ταξιδιώτης θ' αναζητήσει τον ναό του στον οποίο θησαυριζόταν και το λείψανο της Αγίας Γλυκερίας. Κατεδαφισμένος και ο μητροπολιτικός ναός των Δώδεκα Αποστόλων στον οποίο ο Απόστολος Ανδρέας είχε χειροτονήσει τον Απόστολο Απελλή.

Προσπερνώντας το Σουλτάνκιοι και τις μεσόγειες κώμες της Τσάντας και του Φαναρίου, ο δρόμος

διασχίζει εκτενή πεδιάδα που απλώνεται ως τα ριζότεια του κάστρου της Σηλυβρίας. Στον κάμπο εδώ ο Ιωάννης Καντακουζηνός είχε τελέσει, το 1346, το γάμο της θυγατέρας του με τον Τούρκο Σουλτάνο Ορχάν.

Περίπου έναν αιώνα αργότερα οι στρατιές του Μωάμεθ, κατά την προέλασή τους προς τη βασιλεύουσα, ρήμαξαν τον κάμπο, έκαψαν τα περιχώρα, δεν μπόρεσαν όμως να κυριεύσουν την «καλώς ωχυρωμένην διά τείχους και ερμυμών πύρ-

γων» παραθαλάσσια καστροπολιτεία, που έπεσε μετά την Αλωση της Πόλης.

Τα γειτονικά Επίβατα, η πατρίδα της οσίας Παρασκευής, που γεννήθηκε σ' αυτά το 1150 και πέθανε και τάφηκε στην Καλλικράτεια, διέσωζαν πύργο «επιθαλάσσιο» και μέγα, «το των Επιβατών φρούριο», κτισμένο από τον πολυμήχανο εκείνο Μεγαδούκα Απόκαυκο, με σκοπό να καταφύγει εδώ, κατά τους πολυτάραχους χρόνους της Άννας της Σα-

Συνέχεια στην 6η σελίδα

Παλιό σοκάκι στο κάστρο της Σηλυβρίας. Στο κέντρο, στο σπίτι με τα φορούσια γεννήθηκε, τον Οκτώβριο του 1846, ο Άγιος Νεκτάριος. (Φωτ. 1965).

Συνέχεια από την 5η σελίδα

βοΐας και των Καντακουζηνών.

Το «δύσμαχο και οχυρότατο» αυτό κτίσμα που περισώθηκε άρτιο μέχρι το 1878, κατέρριψαν σταδιακά οι κάτοικοι για να κτίσουν με το υλικό του «ναόν μέγιστον» της Επισκοπικής Οσίας. Οι Τούρκοι με τη σειρά τους, αφού επί χρόνια μετά την ανταλλαγή μεταχειρίστηκαν την εκκλησιά ως αποθήκη, την κατεδάφισαν την άνοιξη του 1979.

Παρόμοιοι πύργοι, κατερειπωμένοι, σώζονταν και στο Οικονομικό και στα Δημόκρυνα, τα «πενιχρά και ολιγάνθρωπα» κατά τον Βρυαίνιο, που είχαν ναό τιμώμενο επ'ονόματι του Ταξιάρχου των Ανω δυνάμεων. Η εκκλησία της Παναγίας, που ανέγειραν οι κάτοικοι κατά τα τέλη του περασμένου αιώνα, κατεδαφίστηκε αμέσως μετά την έξοδο των Ελλήνων· περίπου πενήντα οικογένειες αμπελογατών και γεωργών.

Ιερών Ορος

Καλείται τώρα ο ταξιδιώτης που οδεύει προς την Καλλικράτεια και τον Αθύρα με ξεσηκωμένες κοπάδι μέσα του τις μνήμες, ιστορικές και άλλες –αφού εδώ υπήρξε το σύνορο, βάσει της συνθήκης των Σεβρών, της συρρικνούμενης επικράτειας των Οθωμανών και της παρ'ελπίδα Μεγάλης Ελλάδας των δύο ηπειρών και πέντε θαλασσών– να επανακάμψει στα κρασοχώρια της Ραιδεστού, να συνεχίσει τις περιπλανήσεις του δυτικά της Πάνιδου προς τη χώρα των Γανοχώρων και του Μυριοφύτου, διασχίζοντας μια περιοχή δυσπρόσιτη και αφιλόξενη, πνιγμένη στις λόχμες και τις απότομες χαράδρες του Ιερού Ορους. Μια περιπλάνηση που θ' απέφευγαν οπωσδήποτε οι παλαιοί εκείνοι θαλασσομάχοι Πανιδιώτες, προτιμώντας να καβατζάρουν το άξενο αυτό ακρωτήριο με τα καλοτάξιδα

Εκλεκτικιστικός διάκοσμος στο εγκαταλελειμμένο από χρόνια κτίριο του Αναγνωστηρίου Βυσάνθης, στον άλλοτε κεντρικό δρόμο του Φραγκομαχαλά της Ραιδεστού. (Φωτ. 1990).

ψαροκάικα και τρεχαντήρια τους.

Ιστορικά εδώ προσκυνήματα υπήρξαν το μονύδριο του Αγίου Νικολάου κτισμένα στο άνοιγμα μικρής κατάφυτης χαράδρας όπου φυλασσόταν μεγάλη πρωτοχριστιανική σαρκοφάγος, «μνήμα Γλυκερίου και της γυναίκος αυτού Πρίσκας», το βυζαντινό καθολικό της Παναγίας της Γαλατηής, η πανάρχαια μονή των Αγίων Ιωακείμ και Αννας και το ενοριακό μοναστηράκι του Αγίου Γεωργίου του Ξενίτα, επίνειο της χώρας Αυδημίου, του βυ-

ζαντινού Ευδημοπλατάνου, από όπου οι Αυδημιώτες διακινούσαν το εμπόριο του κρασιού και των ψαριών τους. Η κυρίως όμως μοναστική πολιτεία βρισκόταν υψηλότερα, στο Ορος του Γάνου, και είχε ακμάσει κατά τον 11ο κυρίως αιώνα με όλα εκείνα τα πλήθη των αναχωρητών και καλογήρων, που είχαν κτίσει τις σκήτες και τις καλύβες τους στις χαράδρες της απροσπέλαστης εδώ κορυφογραμμής. Τα εδώ κοινόβια, που αναδείκνυαν δικούς τους πρώτο όπως τα καστρομονά-

στηρα του Αθω, κατέκαψαν οι Βούλγαροι το 1199, κατακόπτοντας τους μοναχούς και ισοπεδώνοντας τα χωριά και τα περικόρια των Γανοχώρων.

Η μοναστική εδώ ζωή, που συνέχισε να ακμάζει στα χρόνια των Παλαιολόγων, αλλά και στους μετέπειτα χρόνους της Τουρκοκρατίας, θα άφηνε κατάλοιπα, μετά την εκκένωση της Ανατολικής Θράκης, τις ερειπωμένες τώρα μονές του Αγίου Ιωάννου του Καλαφάτη, της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, των Αγίων Θεοδώρων, του Προφήτου Ηλιού, τη γυναικεία μονή της Νικαιώτισσας, τον Αη Γιώργη τον Αγριδιανό, το αγιορείτικο μετόχι των Ιβήρων και πλήθος άλλα μονύδρια και ησυχαστήρια, που ρημάζουν σήμερα αγνοημένα από ημετέρους και αλλοτρίους.

Υδάτινο σενό

Ας διαβεί, όμως, ο νοσταλγός οδοιπόρος τη χερσόνησο της Καλλιπόλεως, στην εσχαιά εδώ της Θρακικής γης που κατοίκησαν οι αρχαίοι Δολόγγοι, και ας σπεύσει στην Μάδυτο, το σημερινό Eceabat, που κατά τον 11ο αιώνα αποτελούσε ιδιαίτερο βασιλικάτο, δωρημένο στον Μιχαήλ Ψελλό από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο τον Μονομάχο.

Εκεί, σκαρφαλωμένος στις πολεμίστρες του φοβερού κάστρου του Kilitbahir, ας ατενίσει την αντίπερα χώρα των Δαρδάνων και το μοναδικό θέαμα του υδάτινου περάσματος με τ' αλληπάλληλα οχυρωματικά έργα που το διεφέντευαν ως χθες και που τώρα, γαληνεμένο, το διασχίζουν τα λογιής λογιής araba varu, πορθμεία και λοιπά μεταφορικά πλοιάρια, σ' ένα αέναο πάνε κι έλα μεταξύ Ευρώπης και Ασίας.

Η εκκλησία της Οσίας Παρασκευής στην Καλλικράτεια, τζαμί μετά την έξοδο των Ελλήνων, που κατεδαφίστηκε τη δεκαετία του '80. (Φωτ. 1973).